

RIN TIN TIN, KROKODILI, DVOJČKA IN TANKI

Western je bil nemara žanr, ki ga je zvočni film najbolj prizadel, če seveda odmislimo, da je za vekomaj pokopal produkcijo burlesk in njih komike. Tako lahko slovito „kri- zo tridesetih“, ki jo je preživiljal ta žanr, razumemo kot učinek formalne preobrazbe filma in šele kasneje tudi kot učinek depresivnega zunanjega časa in njegove publike, nezainteresirane za nacionalne mite. Ta kri- za je prizadela v največji meri prav najdražjo, A produkcijo westernov, ki ji ni pomagalo niti to, da so ji leta 1931 dodelili edini Oskar za najboljši film, kar jih je dobil western v vseh časih (**Cimarron**). Epski western, ki se je uveljavil v dvajsetih letih in za katerega je napačno kazalo, da bo glavni nosilec blagajniških uspehov, je ostal takorekoč edini tip westerna, na katerem je A produkcija vztrajala v tridesetih letih tja do slovitega preloma, ki ga je v enotnost nacionalnega mita vpeljal John Ford s **Stagecoach** (Poštna kočija) leta 1939. Strinjali se boste, da temu filmu aluzij na epski film ne manjka.

Ker je bil torej v začetkih zvočnega filma zvok izenačen z glasom ta pa z govorom ali petjem, je prve westerne s takšnimi atributi „odlikoval“ dialog, literariziran in razvlečen govor, največkrat tudi „prepisan“ iz arhaičnega jezika pulp literature in ostalih kavbojskih novel. Poleg tega se zvezdniki nemega westerna na ta govor niso mogli najbolj ustrezno „uglasiti“, saj so imeli mnogi hropeče, piskajoče ali zamolkle glasove, njihova izgovorjava pa je bila večkrat blizu neartikulirani. To usodo so seveda delili tudi z zvezdniki drugih žanrov, toda kaj, ko je bilo njihovo poslanstvo vse prej kot govoriti, saj so morali predvsem obvladati serijo zlih tehnik v službi dobrega in zla (streljati, pretepiti, jahati, skakati na vlak in z njega, vihreti laso, razumeti dimne signale ipd.).

Toda prvi zvočni westerni so bili kot že rečeno, dialoški, še več, spričo nerazvite zvočne tehnike in neizurjenega osebja ter velikimi stroški, so dialogi prevladovali v takšni meri, da so se v mnogih filmih ves čas samo pogovarjali, kar seveda ni ravno privabljalo gledalcev v kino. Rešitve, ki so se ponujale v takšnih razmerah so bile sledeče: 1. zvezdniki nemega filma naj pojejo, saj tudi v primeru, ko nimajo posluha ali primerne glasu še vedno ostaja možnost play-backa; 2. filmi ostanejo nemi, prikazovalcem pa se pošlje zraven ploščo z naslovno temo in akcijskimi-glasbenimi spremljavami. Slednje možnost so izkoriščali predvsem revnejši, „neodvisni“ producenti, ki so za nameček uporabljali hitrost 16-tih sličic na sekundo in to predvsem za akcijske prizore, saj so verjeli, da bo ta hitrost nemega filma povečala učinek akcije oskrunjene za zvoke. Če bo prva možnost dodobra opredelila vso obdobje tridesetih, pa tudi druga možnost v nekoliko manj radikalni obliki spremlja B produkcijo tja do njenega konca v poznih petdesetih oziroma do prenosa na televizijo in njene serije. Ceneni B westerni so namreč za akcijske prizore spričo manjših stroškov uporabljali kar prizore iz nemih westernov in to tja do konca tridesetih,

medtem ko so prizore iz zvočnih westernov kopirali v lastne filme takoj, ko jih je bilo dovolj posnetih.

Ta dobesedna tehnična reproduktibilnost B westerna, še posebej produkcije izven „five majors“ studijev, je opredeljevala B produkcijo do njenega velikega razcveta po letu 1935, ki je trajal do konca tridesetih. Veljala je tako za zvok (skladbe so si sposojali tako kot gramofonske plošče) kot za sliko (predvsem akcije), kar pa še ni pomenilo, da se planu mitov ni zgodilo nič pretresljivega. Prvi odgovor na zvok, še preden so „izumili“ pojočega kavboja, je bilo maskiranje: najprej so bili maskirani banditi, nato pa se je v bandite, da bi lažje zmagal, maskiral tudi sam glavni junak. Ta relativizem dobrega in zla je imel svoj protipol v nadvse zapletenih „plotih“, ki so jih producirali predvsem tisti studiji, ki niso imeli dovolj denarja za akcijske sekvence, menjave lokacij ali za studijsko kuliserijo. V teh filmih se je dalo slutiti narativne prijeme kasnejšega klasičnega westerna, pa tudi revival melodramskega westerna tipa W. S. Harta. Toda ekscentri- zem, tako značilen za B filme tridesetih let, ni ušel niti tem narativnim filmom kot seveda ne ostalim, ki so bili neke vrste revival eno in dvokolutnih nemih western norčij. Tako eni kot drugi pa so posegali tudi k mitom drugih žanrov, predvsem tistim, ki so bili v tridesetih konjunktorno blago (gangsterski film, musical, komedija . . .).

Preden preidemo na pregled „tipov“ westerna v tridesetih, ki naj bo predvsem priprava na kasnejši teoretski spoprijem z njimi, si pogledimo nekatere produkcijske attribute B westernov „tistega časa“. B westerni so bili posneti za 10.000 do 20.000 dolarjev (do negativa) in to v dveh do desetih dneh. Ta „od-do“ pomeni predvsem razliko glede produkcijske hiše: spodnjo mejo so predstavljale neodvisne produkcijske hiše, westerne so tako snemali predvsem Lone Star, Art Class, Syndicate, Allied, Tiffany, Majestic . . ., srednje družbe kot so Monogram in Republic; zgornjo mejo so seveda predstavljale družbe kot so Columbia, Universal (najpomembnejši za B produkcijo), Paramount, RKO in 20th Century Fox. Pri tem velja poudariti, da se je ta znesek zvečal ob filmu, ki je bil načrtovan kot začetnik nove serije.

Na kratko si pogledimo še glavne adute pomembnejših studijev: COLUMBIA je imela v ognju Tima McCoya, Bucka Jonesa in Charlesa Starreta, John Wayne je igral v marginalnih stranskih vlogah; 20th CENTURY FOX Georgea O'Briena; PARAMOUNT Randolpha Scotta (!), Toma Keena, Harrya Carrya in Williama Boyda (uspešna serija **Hapolang Cassidy**); WARNER BROTHERS Johna Waynea in Dicka Forana; UNIVERSAL Kena Maynarda, Toma Mixa, Bucka Jonesa, Toma Keena in Georgea O'Briena; Boba Steela, Johna Waynea Genea Autrya, Texa Ritterja; Roya Rogersa; MONOGRAM Billa Codya, Boba Steela, Toma Tylerja, Rexa Bella, Johna Waynea, Jacka Randalla. Od glavnih režiserjev, ki so preživeli B western, naj omenimo predvsem

številko 1 B-jev, **Josepha H. Lewisa** in pa **Edwarda Dmytryka**.

Quickies in actioners

Filmi „totalne“ akcije z minimalno narativno oporo, ki je največkrat ostala takorekoč nespremenjena v paketih desetih filmov. Zgodba je bila samo pretveza za akcijo. Omenimo samo najhitrejšje: **Outlaws of Sonora**, **The Trail Beyond**, **Lighting Warrior** (z nepogrešljivim psom Rin Tin Tinom), **Westward Bound** (z Buffalo Billom, jr.), **The Mysterious Rangers**, **Thombstone Canyon**, najhitrejši **The Lone Ranger Rides Again** iz leta 1939. Ekstatičnost najhitrejših B westernov.

Ekscentriki

Gre predvsem za ogromno količino filmov, v katerih so posegali po „tujkih“, ki so v mitološko strukturo westerna vpeljali objekte, nujne za patološki karakter B westernov. **Smoking Guns**: največji ekscentrik, Ken Maynard, je v prostem času hodil na lov v Južno Afriko in snemal home movies. Ko je ugotovil, da je to predrago, je med lovom začel snemati prave filme. Pričujoči ima popolnoma nelogično zgodbo, ki se dogaja na lovu za divjimi živalmi v J. Afriki, vidimo krokodile, kavboje, pošasti, rezultat pa je parodija.

The Red Rider: med drugim kadijo marihuanu.

The Gay Caballero: George O'Brien igra zvezdo ameriškega nogometa, ki mu pokra-

dejo ranč na Zahodu, zato se gre bandi mašče- vati.

Riders of the Whistling Skull: trije mušketirji spremljajo arheološko odpravo, ki išče izgubljeno indijansko mesto, napadajo pa jih sence Indijancev.

The Silver Trail: v westernu je šerif prvič prikazan kot bebec.

Two Fisted Sheriff: kavboj je prvič psiho- pat.

Cowboy from Brooklyn: Dick Powell je po- joči kavboj, z lastno radijsko postajo na ranču. Klinično se boji živali, tega strahu pa ga odreši hčer z dozo ljubezni in z dozo hi- pnoze.

Phantom Gold: mesto terorizira nevidna po- šast.

Kansas Terrors: trije mušketirji delujejo na Karibskem otočju.

The Return of the Cisco Kid: Warner Baxter je junak, ki se mu vse nezgode pripetijo na počitnicah.

Six Gun Rhythm: igralec ameriškega nogo- meta se poda na Zahod, kjer strelja, poje in izigrava komika.

Toll of the Desert: šerifov pomočnik ubije svojega očeta, outlawa.

Partners of the Trial: western brez negativ- cev, heroj je obdolžen za umor svoje žene, zaplet je mističen.

Hard Hombre: Hoot Gibson igra junaka, ki se venomer zateka po pomoč k materi.

The Squaw Man: junak je Anglež, ki se po- roči z Indijanko, režiral je Cecil B. de Mille.

Border Devils: negativec je Kitajec, ki do zadnjega koluta nastopa kot senca.

The Thrill Hunter: Buck Jones igra outsider-

ja, ki se prilzuje članom snemalne ekipe. Pripoveduje jim zgodbe z Zahoda. Ponudijo mu vlogo v westernu, kjer se pojavlja v dir- kalnih avtomobilih in avionih, s katerimi na koncu premaga negativce.

Travestiti

Honor of the Range: Ken Maynard igra dvojčka: eden je dober, majhen in „nika- kav“, drugi je zal, velik in nepremagljiv.

Somewhere in Sonora: kot v številnih B we- sternih, je tudi tu glavni junak negativec, ki je član bande zato, da bi jo na koncu raz- krinkal.

Border Law: Buck Jones je maskirani pozi- tivec. Formula.

The Bronze Buckaroo: sicer iz žanra musi- cal westerna, toda črnkega. V njem nasto- pa pojoča zvezda Herb Jeffries. Značilno je, da ni nobene akcije.

Harlem Rides the Range: spet Jeffries: kot v vsej seriji črnkih westernov tridesetih, v njih ni bilo niti enega belca. Pozitivec je za malenkost pobarvan po obrazu s svetlečo kremo.

Histeriki

B western tridesetih je zelo pogosto vklju- čeval preskok v perspektivo drugih žanrov. Najbolj radikalen žanr na katerega se je obešal, je že iz navedenih razlogov musical, ki bo konec štiridesetih z Geneom Autry- jem in Royem Rogersom prevladal v pro- dukciji B westerna. Takrat pa je zvočni film že razvil svojo popolno formo in je šlo torej za revival zgodnjih tridesetih.

Najprej pa drugi žanri:

The Red Rider: Buck Jones v zapletu z mno- gimi elementi kriminalke.

God's Country and the Man: vohun in nje- govo dekle iz istih vrst, ne da bi vedela eden za drugega.

Cowboy Counsellor: surrealistična komedi- ja.

Gun Smoke: gangsterski western, machi- ne-gun-versus-six-guns-westerners.

Crossfire: negativci pridejo na Zahod iz Chicaga, oblečeni tako, kot da so iz Chica-

ga tridesetih let in tudi machine-guns ima- jo.

The Fugitive: vladni tajni agent lovi pošne- ga roparja.

Operator 13: Marion Davies je zvezni tajni agent.

The Phantom Empire: najpomembnejši izmed histerikov: Autry igra samega sebe (z istim imenom), ranč, radijska postaja in glasba. Banda oropa njegov rudnik, ob za- sledovanju pa skupaj z Autryjem zaidejo v podzemno jamo, kjer obstaja civilizacija Murania. Science fiction western.

Northern Frontier: gangsterji se nahajajo v planinah.

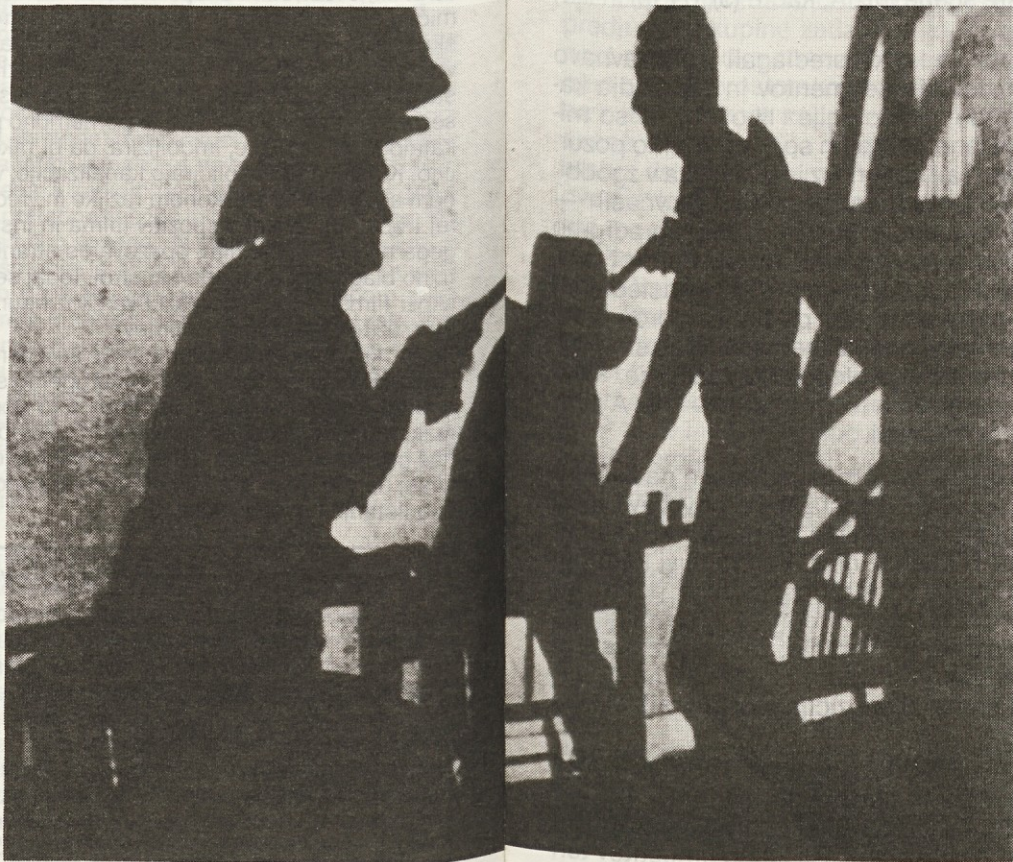
Riders of Destiny: Eden mnogih westernov tridesetih let, v katerem John Wayne poje (s svojim ali drugim glasom).

In Old Monterey, Colorado Sunset, South of the Border, Public Cowboy No.1: najbolj- ši filmi Genea Autrya, ki je z musical wester- nom uničil vse pridobitve B westerna tride- setih. To so glasbene komedije brez akcije, v katerih igra Autry glasbene ali rodeo zve- zde z lastnim imenom. V filmih se pojavlja- jo avtomobili, tanki, avioni, big business, dnevna politika, farme z bazeni in lepoticami . . . Soap opere.

Silver Spurs, The Man from Music Mounta- in: Roy Rogers je Geneu Autryu dodal akcijo in kri (njegovi filmi so v barvah).

B western tridesetih je zadnje obdobje, ko western nastopa kot komedija. Spričo tega, da gre za formulo, ki obvladuje večino teh filmov, jih nismo posebej navajali. B we- sterni tridesetih so bili vsaj z današnje per- spektive same komedije.

PRIPRAVIL VASJA BIBIČ

Serijalka **Trije mušketirji**